Шевчук Галина Володимирівна,
здобувачка ступеня вищої освіти «магістр» педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

КОУЧИНГОВИЙ ПІДХІД У РОБОТІ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ: МОЖЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ ТА ЕФЕКТИВНІ ІНСТРУМЕНТИ

У сучасному освітньому просторі України, визначеному концепцією Нової української школи, пріоритетним стає забезпечення рівного доступу до освіти всіх учнів, зокрема тих, які мають особливі освітні потреби (ООП) [1]. Сучасні підходи до інклюзивної освіти базуються на принципах дитиноцентризму, партнерської взаємодії, індивідуалізації навчання та розвитку особистісного потенціалу кожного здобувача освіти [2] У цьому контексті коучинговий підхід виступає одним із найбільш перспективних інструментів педагогічної взаємодії [4]. Він дозволяє створити умови для розвитку самостійності, формування навичок саморегуляції, підвищення мотивації та емоційної стійкості учнів з ООП, що є критично важливим для їх успішної соціалізації та академічного зростання.

Коучинг як педагогічна технологія розглядається сучасними науковцями (J. Whitmore, A. Grant, О. Красовська, А. Колупаєва) як спосіб фасилітації розвитку особистості шляхом постановки запитань, активізації мислення та підсилення внутрішньої мотивації учня [4; 9; 11]. На думку Дж. Вітмора, коучинг – це «розкриття потенціалу людини для максимального підвищення її ефективності», що повністю відповідає завданням інклюзивної освіти, адже ключовим чинником успіху дитини з ООП є розвиток віри у власні сили та відчуття компетентності [7]. Коучинговий підхід базується на побудові партнерських стосунків між учителем і учнем, де педагог не транслює знання, а допомагає дитині самостійно знаходити рішення, формулювати цілі й відслідковувати прогрес [11;4].

Дослідження А. Колупаєвої, Л. Карамушки та О. Таранченко засвідчують, що інклюзивне освітнє середовище має бути безпечним, структурованим і таким, що підтримує емоційне благополуччя дитини [9] Учні з ООП часто стикаються з труднощами саморегуляції, навчальною тривожністю, страхом помилки, нестачею впевненості, труднощами планування та організації діяльності. Коучинг, як система підтримки, дає змогу поступово формувати ці важливі навички через короткі рефлексивні діалоги, позитивне підкріплення та фокус на сильних сторонах дитини.

Одним із центральних інструментів коучингу є модель GROW (Goal – Reality – Options – Will). Вона допомагає структурувати процес досягнення цілей [4]. На етапі Goal учень формулює власну мету: «Чого я хочу досягти?». Це може бути як навчальна ціль, так і поведінкова. На етапі Reality аналізується реальна ситуація: «Що в мене виходить добре? Над чим потрібно попрацювати?». Далі – Options, де учень разом із педагогом шукає варіанти дій. На етапі Will дитина формує конкретні кроки. J. Passmore зазначає, що використання GROW у роботі з дітьми з ООП дозволяє зміцнити навички планування, сприяє розвитку мислення та підвищенню стійкості до труднощів [4]. Для учнів, які мають мовленнєві, інтелектуальні чи емоційні труднощі, модель адаптується за допомогою візуальних опор: карток, кінетичних завдань, піктограм, ліній прогресу, світлофорів труднощів.

Наукові дослідження підтверджують значну ефективність коучингу у зниженні тривожності учнів. Так, Л. Барінова стверджує, що позитивне підкріплення, підтримувальні запитання та техніки усвідомлення успіхів сприяють формуванню стабільності емоційної сфери, що є надзвичайно важливим для дітей із поведінковими та емоційними порушеннями [1]. Важливо також враховувати концепцію вивченої безпорадності М. Селіґмана, яка описує стан, коли учень припиняє докладати зусиль через попередні невдачі. Коучинг, через техніки малих кроків і «мікроперемог», руйнує цей патерн і створює відчуття досяжності успіху [10]

Коучинговий підхід також інтегрується з концепціями позитивної психології, зокрема моделлю Д. Пінка, згідно з якою мотивація ґрунтується на трьох чинниках: автономії, майстерності та значущій меті. Коучинг створює умови, де дитина має вибір, бачить свій прогрес і розуміє сенс навчання, що є критично необхідним для учнів із низьким рівнем мотивації [2].

Окремої уваги заслуговує роль коучингу у формуванні емоційного інтелекту. Д. Гоулман та С. Барон-Коен підкреслюють, що емоційна компетентність прямо впливає на здатність дитини навчатися, спілкуватися та долати труднощі [3]. Коучингові техніки, такі як «картка настрою», «термометр емоцій», щоденник відчуттів, сприяють розвитку емоційної рефлексії.

Суттєвим викликом упровадження коучингових стратегій є рівень підготовленості педагогів. За даними Литовченко, учителям часто бракує навичок активного слухання, ненасильницької комунікації, технік фасилітації. Крім того, коучинг вимагає додаткового часу та індивідуальної роботи, що може бути складно реалізувати без взаємодії з асистентом учителя та командою супроводу [8]

Коучинговий підхід також відіграє значну роль у підвищенні ефективності соціальної взаємодії. Техніки peer-coaching дають змогу формувати позитивні відносини між однолітками, сприяють розвитку емпатії та навичок співпраці. Дослідження Johnson & Johnson доводять, що взаємне навчання значно покращує соціальний клімат у класі та знижує рівень шкільного булінгу [6].

Сучасні цифрові інструменти значно розширюють можливості коучингових підходів. Інтерактивні застосунки з відстеження прогресу, цифрові

щоденники успіху, додатки для візуалізації цілей особливо ефективні для дітей із РАС та СДУГ, які потребують структури та чіткої візуальної підтримки [4].

Отже, коучинговий підхід у роботі з учнями з ООП є комплексною системою педагогічної взаємодії, що поєднує емоційну підтримку, індивідуалізацію навчального процесу, розвиток відповідальності та створення умов для саморозвитку. Ефективність коучингових практик залежить від професійної майстерності педагога, наявності методичного забезпечення, співпраці з батьками та підтримки команди супроводу [9]. Коучинг сприяє розвитку цілісної, самостійної особистості, здатної навчатися впродовж життя, що відповідає стратегічним завданням Нової української школи [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Барінова Л. М. Психологічний супровід дітей з труднощами навчання. Київ, 2020. 256 с.

2. Бандура А. Теорія соціального навчання. Нью-Йорк, 2010. 352 с.

3. Барон-Коен С. Теорія розуму і аутизм. Лондон, 2015. 312 с.

4. Grant A. Foundations of Coaching Psychology. London : Routledge, 2012. 284 p.

5. Goleman D. Emotional Intelligence. New York : Bantam, 2016. 384 p.

6. Johnson D., Johnson R. Cooperation and Competition. Edina, 2018. 320 p.

7. Kline N. Time to Think. London, 2015. 256 p.

8. Karamushka L. Psychology of Inclusive Learning. Kyiv, 2021. 298 p.

9. Колупаєва А. Інклюзивна освіта. Київ, 2019. 336 с.

10. Селігман М. Вивчена безпорадність. Київ, 2011. 240 с.

11. Whitmore J. Coaching for Performance. London, 2017. 208 p.